

PISANJE KAO OTPOR, LJUBAV KAO DOTA

Nora Verde: *Moja dota*
(Zagreb: OceanMore, 2021.)

Dijana Šobota, Zagreb
dijanasobota@gmail.com

Nora Verde (1974.) nije novo ime na hrvatskoj književnoj sceni – pod tim literarnim pseudonimom objavljuje od 2010. godine: *Posudi mi smajl* (Meandarmedia, 2010.), *Do isteka zaliha*, (Sandorf, 2013.), *O ljubavi, batinama i revoluciji* (Sandorf, 2016.), te priče objavljene u zborniku *Pristojan život* (lezbejske kratke priče s prostora Ex Yu) (Labris, 2012.) i knjizi kratkih priča *Zagreb Noir* (Durieux, 2014.). Još kao studentica objavljuje zbirku poezije *Sezona bjegova* (Narodno sveučilište Split, 1994.) i pjesnički zbornik *Oblaci* (Studentski književni klub Zadar, 1999.) pod imenom Antonela Marušić, pod kojim djeluje i kao novinarka i urednica. No tek s romanom *Moja dota*, pod uredništvom Maše Grdešić i u nakladi OceanMora, učvršćuje svoje mjesto na književnoj sceni i nailazi na odličnu recepciju, i među književnim kritičarima i među čitateljima.

Moja dota ženski je *Bildungsroman*, autofikcijska priča o djetinjstvu i odrastanju prkosne djevojčice Nele, smještena u društveno-povijesni kontekst 1980-ih. Nela, djevojčica iz radničke obitelji koja živi u Splitu sa samohranom majkom, ljeta provodi na otoku, u Veloj Luci, kamo je „mater svako lito škarta“, u skromnom, težačkom, ali gotovo idiličnom ozračju kod voljene babe. Uživanje u djetinjstvu i idilične dane i odnose s babom narušava sadistička i prijeteća figura barbe kao neprikosnovenog *patera familiasa*. Kroz roman pratimo Neličino sazrijevanje od njene sedme godine do tinejdžerske dobi i sazrijevanje njenog odnosa s babom, okolinom i samom sobom,

odnos koji se mijenja sa sve izraženijom sviješću o vlastitom identitetu i osjećajem nepripadnosti, klasnom i rodnom.

Romanom *Moja dota* Nora Verde nastavlja tamo gdje je stala sa zbirkom priča *O ljubavi, batinama i revoluciji* i u njoj sadržanoj priči *O čemu sam oduvijek htjela pisati*. Ta je priča poslužila kao skica za *Moju dotu*, skica u kojoj je naznačila i vlastitu poetiku Verde kao spisateljice i Marušić kao aktivistice i obvezala se pisati o tri tematska okvira iz naslova zbirke: o patrijarhatu, bijesu i prkosu, koji čuva kao „najveću dragocjenost“, „jedini kapital“.

Verde sa sobom u roman donosi bijes i prkos kao dotu, ali ga u *Doti* nadrađa, proširuje od bunta prema nasilju i patrijarhatu ka buntu prema imperativu roda i klase. Ljutnja, bijes i prkos važni su pokretači radnje: „To popodne sam dobila prve velike batine od barbe“, svjedočanstvo je nasilja kojim i započinje roman. Nasilje se pojavljuje u različitim oblicima: nasilje barbe koji je fizički kažnjava, brutalno, jer ne razumije njenu drugačijost, ne podnosi njeno „listanje romana po cili dan“; nasilje je i majčino inzistiranje na rodnoj normativnosti, a nasilje pokazuje i okrutni mentalitet i sredina koji osjetljivu, *autsajdersku* djevojčicu guše, simbolički i doslovno. Patrijarhatu i nasilju djevojčica prkosi književnošću: glavna junakinja kojoj „cilo tilo trese želja za osvetom“ prijeti postati „osvetnica perom“ („Bila sam djevojčica koja je odlučila pisati. Pisat ću i pokazat ću im.“), koja će pisanjem oduzeti potisnute obiteljske priče zaboravu, izliječiti traumama i osvetiti se ugnjetavačima iz djetinjstva.

Pisanje, čitanje i pripovijedanje Neličina su najdraža zanimacija, aktivnosti kojima ispunjava dane provedene u najdražem društvu babe i kojima se teži baviti jednom kad odraste. Za Verde je pripovijedanje i bitno identitetsko pitanje: na nekoliko mjesta u romanu pripovijedanje rodno koleba, prelazeći iz ženskog u muški rod, suptilno i simbolički naznačujući rodno identitetska kolebanja junakinje i njeno konfuzno oslušivanje vlastitih identitetskih glasova i previranja. U muškom rodu osjeća se dobro, moćno, omogućuje joj da govori onako kako hoće, da govori sa sobom, da govori iz sebe.

Osim prijelaza u muški rod, i idiom i jezični prijelazi imaju važnu ulogu u prikazu unutarnjeg svijeta junakinje. Verde u romanu pribjegava hibridu književnog i govornog, velolučkog i splitskog, omogućujući djevojčici da prijelazom u drugi jezični svijet prijeđe simbolički u drugi svijet svijesti, da svoj unutarnji svijet artikulira na jeziku na kojem jedino može misliti i bivati, na dijalektu. Verde dijalekt koristi i za razdvajanje svjetova Nele kao djevojčice i kao odrasle pripovjedačice, formalnim postupkom izmjenjivanja perspektiva i variranjem glasa, stavljajući tako i idiom i glas u službu pripovijesti o sazrijevanju i identitetskom distanciranju.

Dijalekt i pripovijedanje ključni su u središnjoj epizodi koja rasvjetljava značenje naslova romana. Epizoda je to o babinom zbjegu u El Shatt, o El Shattu i partizanstvu naših dalmatinskih otoka, u kojoj se junakinja babe transformira u vještu pripovjedačicu. Baba, o čijem smo pripovijedanju dotad čuli uglavnom samo iz usta glavne junakinje, sada dobiva snažniji glas. Njeno pripovijedanje opčinjuje djevojčicu, zaneseno je prati i frenetično pokušava zapisati i spasiti od zaborava ono najvažnije što joj baba ostavlja u dotu – dar pripovijedanja i svijest o pisanju kao lijeku i otporu: „Ponos na babin El Shatt ostao je moja trajna moneta, babina dota koju nosim kroz godine sa sobom.“

Za još jedno – klasno – iščitavanje romana bitan je drugi povijesni trenutak, zapravo razdoblje u kojem se zbiva većina romana, a to je konac osamdesetih i socijalizam kao društveno-povijesni kontekst. Verde ne romantizira socijalizam toga vremena; svjesna je postojanja klasnih razlika,

Moja dota nije političko-aktivistički manifest i ne pretendira biti didaktična, što u posljednje vrijeme postaje literarna moda. Možda to objašnjava potrebu za razdvajanjem autorskih identiteta – Verde kao književnica, Marušić kao aktivistica. Iako su ti identiteti povezani, njihovim odvajanjem autorica sebi krči prostor za pisanje književnosti. Jer Moja dota je književnost, dobra lijepa književnost.

potlačenog položaja radnika, osobito onih najranjivijih kao što su samohrane majke-radnice, težaci. Pitanje klase za Verde je važna tema, a za djevojčicu Nelicu još jedan izvor ljutnje i srama, osjećaja nepripadnosti. U tim se temama prepoznaje utjecaj koji su na roman, prema vlastitu priznanju autorice, imali francuski autori: Marguerite Duras, čiji citat iz romana *Brana na Pacifiku* i moto knjige naznačuje unutrašnji razlog za priču i emocije iz kojih će djevojčica progovarati; stvaralaštvo Annie Ernaux, te posebno Édouard Louis s *Raskrstimo s Eddyjem* i Didier Eribon s *Povratkom u Reims*. Od njih baštini, ili s njima želi dijeliti, autofikcijsko pripovijedanje iz potrebe za autorefleksijom, rodno i klasno *autanje*, odbijanje jednoobrazne rodne normativnosti, privrženost temama (maskulinog) nasilja, siromaštva, nejednakosti, isključenosti i klasnog srama, iako im Verde pristupa suzdržanije, s manje gorčine i bijesa.

Jednako kao što ljutnja, bijes i sram nisu jedini, i svakako ne ni najvažniji emotivni sloj romana, tako ni teme patrijarhata, roda i klase, ma koliko bile bitne za Verde, nisu jedini tematski sloj romana. *Moja dota* nije političko-aktivistički manifest i ne pretendira biti didaktična, što u posljednje vrijeme, uz autofikciju, postaje svojevrsna literarna moda. Možda to objašnjava potrebu za razdvajanjem autorskih identiteta – Verde kao književnica, Marušić kao aktivistica. Iako su ti identiteti uočljivo i neraskidivo povezani (nije slučajno baš Nela junakinjino ime!), njihovim odvajanjem autorica sebi krči prostor za odvajanje dvaju svjetova, za pisanje književnosti. Jer *Moja dota* je književnost, dobra lijepa književnost. Znak da čitate dobru književnost su dragocjenosti razasute posvuda u tekstu, u

Najveća dragocjenost knjige ipak je dirljiva ljubav prema babi i moć koju knjiga ima u oživljavanju naših vlastitih djetinjstava. Nora Verde ispisala je jednu sasvim osobnu, ali ujedno i arhetipsku knjigu o odrastanju, sentimentalnu odu svim našim babama, a nama u dotu ostavila ljubav i knjigu vrijednu čitanja.

onom višku koji ostane kada ogolite njegovo iščitavanje kroz različite leće: u melodiji čakavštine koja će nekima mjestimično biti teško prohodna, ali će zato užitak čitanja biti veći; u suptilno doziranim i vješto balansiranim različitim tematskim slojevima i afektivnim dimenzijama, u ispreplitanju prošlosti i sadašnjosti, u finoj psihologizaciji i uvjerljivim likovima, u humoru, mirisima i okusima ljeta i otoka. Najveća dragocjenost knjige, i njen najistaknutiji emotivni i tematski sloj, ipak je dirljiva ljubav prema babi i moć koju knjiga ima u oživljavanju naših vlastitih djetinjstava i sentimentata sretnog, privilegiranog odrastanja uz naše (otočke) babe. Nora Verde ispisala je jednu sasvim osobnu, ali ujedno i arhetipsku knjigu o odrastanju, sentimentalnu odu svim našim babama, a nama u dotu ostavila ljubav i knjigu vrijednu čitanja.